

Χάρολντ Πίντερ

Ολη η ομιλία - καταγγελία στην απονομή του Νόμπελ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΦΩΤΕΙΝΗ ΜΠΑΡΚΑ, ΝΑΤΑΛΙ ΧΑΤΖΗΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ο Βρετανός θεατρικός συγγραφέας, σκηνοθέτης και ποιητής Χάρολντ Πίντερ, 75 ετών, τιμηθείς φέτος με το Νόμπελ Λογοτεχνίας, είναι η επιλογή της «Ε» ως «Πρόσωπο της Χρονιάς». Η προσφορά του στον πολιτισμό και στις τέχνες, αλλά και η αδιάκοπη εναντίωσή του σε κάθε πολιτικό σύστημα που καταπιέζει, στερεί την ελευθερία και την αξιοπρέπεια από τους απλούς ανθρώπους και που επιφέρει φτώχεια και δυστυχία έκαναν εμάς και τους αναγνώστες μας, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, να επιλέξουμε φέτος πολύ εύκολα αυτό τον γενναίο άνθρωπο που, στη δύση της ζωής του, χτυπημένος άσχημα από τον καρκίνο στον οισοφάγο, επιμένει να υψώνει τη φωνή του εναντίον «του κάθε Μπους και του κάθε Μπλερ». Η «Ε» σήμερα, τιμής ένεκεν, αναδημοσιεύει στα ελληνικά και στα αγγλικά το πλήρες κείμενο της συνταρακτικής προμαγνητοσκοπημένης ομιλίας που εκφώνησε ο Χάρολντ Πίντερ τον περασμένο μήνα, όταν έγινε στη Στοκχόλμη, εν τη απουσία του, η απονομή του Νόμπελ.

«Το 1958 έγραψα τα ακόλουθα:

"Δεν υπάρχουν σαφείς διαχωριστικές διαφορές μεταξύ αυτού που είναι πραγματικό και αυτού που δεν είναι, ούτε του αληθούς και του αναληθούς. Δεν είναι απαραίτητο κάτι να είναι ή αλήθεια ή ψέμα. Μπορεί να είναι και τα δύο".

Πιστεύω ότι αυτοί οι ισχυρισμοί εξακολουθούν να ισχύουν και σήμερα ως προς τη διερεύνηση της πραγματικότητας μέσω της τέχνης. Έτσι, ως συγγραφέας τους υποστηρίζω αλλά ως πολίτης αδυνατώ. Ως πολίτης οφείλω να αναρωτηθώ: Τι είναι αλήθεια; Τι είναι ψέμα;

Η αλήθεια στο θέατρο πάντοτε διαφεύγει. Ολόκληρη δεν τη βρίσκεις ποτέ αλλά η αναζήτησή της είναι συναρπαστική. Η αναζήτηση είναι σαφώς ό,τι προηγείται της προσπάθειας. Η αναζήτηση είναι ο σκοπός σου. Τις περισσότερες φορές μέσα στο σκοτάδι προσκρούεις στην αλήθεια, συγκρούεσαι μαζί της ή, ρίχνοντάς της μια φευγαλέα ματιά, βλέπεις μια εικόνα ή ένα σχήμα που μοιάζει να ανταποκρίνεται στην αλήθεια, συχνά χωρίς να συνειδητοποιείς ότι συνέβη ακόμα κι αυτό. Αλλά η πραγματική αλήθεια είναι ότι ποτέ δεν υπάρχει μια αλήθεια στη δραματική τέχνη. Υπάρχουν πολλές που αντικρούονται, συγκρούονται, αντικατοπτρίζουν η μία την άλλη, αγνοούν η μία την άλλη, κοροϊδεύουν η μία την άλλη, δεν βλέπουν η μία την άλλη. Μερικές φορές αισθάνεσαι για μια στιγμή ότι κρατάς την αλήθεια στα χέρια σου κι αμέσως μετά γλιστράει μέσα από τα δάκτυλά σου και χάνεται.

Συχνά με ρωτούν πώς συλλαμβάνω τα έργα μου. Δεν μπορώ να απαντήσω. Ούτε μπορώ να τα συνοψίσω. Το μόνο που μπορώ να πω είναι ότι στα έργα μου συνέβη αυτό, αυτά ειπώθηκαν, οι ήρωες έκαναν εκείνα.

Τα περισσότερα έργα μου γεννήθηκαν από μια φράση, μια λέξη ή μια εικόνα. Τη συγκεκριμένη λέξη την ακολουθεί συνήθως μια εικόνα. Θα σας δώσω δύο παραδείγματα από δύο φράσεις που εμπνεύστηκα ξαφνικά. Ακολούθησε η εικόνα και εγώ, ακόμα αργότερα.

Τα έργα είναι ο "Γυρισμός" και οι "Παλιοί Καιροί". Η πρώτη φράση στο "Γυρισμό" είναι "Τι το έκανες το ψαλίδι;". Η πρώτη φράση στους "Παλιούς Καιρούς" είναι "Σκοτάδι". □Και στη μια και στην άλλη περίπτωση δεν είχα καμία άλλη πληροφορία για την εξέλιξη της πλοκής.

Στην πρώτη περίπτωση κάποιος προφανώς αναζητούσε ένα ψαλίδι. Ρωτούσε τι απέγινε το ψαλίδι κάποιον άλλο, για τον οποίο υποπτευόταν ότι πιθανώς και να το έκλεψε. Με έναν περιέργο τρόπο ήξερα, ωστόσο, ότι το πρόσωπο που ερωτάται δεν δίνει δεκάρα για το ψαλίδι, ούτε άλλωστε ο συνομιλητής του. Το "σκοτάδι" το χρησιμοποίησα για να περιγράψω τα μαλλιά κάποιου, τα μαλλιά μιας γυναίκας και ήταν η απάντησή σε μια ερώτηση. Ούτως ή άλλως υποχρεώθηκα να αναπτύξω το θέμα. Αυτό συνέβη οπτικά, ως μια αργή εναλλαγή σκιάς και φωτός.

Πάντα ξεκινώ ένα έργο ονομάζοντας τα πρόσωπα Α, Β και Γ. Στο έργο που εξελίχθηκε ως

"Γυρισμός" είδα έναν άνδρα να μπαίνει σε ένα θλιβερό δωμάτιο και να ρωτά (για το ψαλίδι) έναν νεότερό του άνδρα που, καθισμένος σε έναν άθλιο καναπέ, διάβαζε το ιπποδρομιακό φύλλο. Υποπεύθηκα ότι ο Α ήταν ο πατέρας και ο Β ο γιος του, αλλά δεν είχα καμία απόδειξη. Η αίσθησή μου πάντως επιβεβαιώθηκε αργότερα όταν ο Β (μετέπειτα Λένι) λέει στον Α (Μαξ στη συνέχεια), "μπαμπά σε πειράζει να αλλάξω θέμα; Θέλω να σε ρωτήσω κάτι. Πώς θα χαρακτήριζες το δείπνο μας; Πώς ονομάζεται κάτι τέτοιο; Γιατί δεν αγοράζεις κάνα σκύλο; Θα ήσουν ιδανικός μάγειρας για σκύλους. Είλικρινά. Έχεις την εντύπωση ότι μαγειρεύεις για σκύλους". Επομένως, εφόσον ο Β αποκαλεί τον Α "μπαμπά" μου φάνηκε λογικό να υποθέσω ότι ήταν πατέρας και γιος. Επιπλέον, ο Α ήταν σαφώς ο μάγειρας αλλά η μαγειρική του δεν φαινόταν να χαίρει μεγάλης εκτίμησης. Αυτό σήμαινε ότι δεν υπήρχε μητέρα; Δεν ήξερα. Αλλά όπως είπα τότε στον εαυτό μου, η αρχή δεν γνωρίζει ποτέ το τέλος. □ "Σκοτάδι". Ένα μεγάλο παράθυρο. Νυχτερινός ουρανός. Ένας άνδρας, ο Α (μετέπειτα Ντίλι) και μια γυναίκα η Β (στη συνέχεια Κέιτ) κάθονται και πίνουν. "Χοντρό ή λεπτό;"; ρωτά ο άνδρας. Για τι πράγμα μιλούν; Μετά είδα να στέκεται στο παράθυρο μια γυναίκα, η Γ (Αννα αργότερα). Το φως που πέφτει πάνω της είναι διαφορετικό, κι εκείνη στέκεται με την πλάτη γυρισμένη. Τα μαλλιά της είναι σκούρα.

Είναι μια παράξενη στιγμή, η στιγμή της δημιουργίας προσώπων που μέχρι τότε δεν υπήρχαν. Ο,τι ακολουθεί είναι σπασμωδικό, αβέβαιο, μοιάζει με παραισθήση, ακόμα κι αν μερικές φορές είναι καταγιγιστικό. Η θέση του συγγραφέα είναι παράδοξη. Τα πρόσωπα που δημιουργεί δεν τον καλωσορίζουν. Του αντιστέκονται, δεν είναι εύκολο να τα βρει μαζί τους κι είναι αδύνατον να τα ορίσει. Σίγουρα δεν μπορεί να τους επιβληθεί. Ως ενός σημείου παίζει μαζί τους ένα ατέλειωτο παιχνίδι της γάτας με το ποντίκι, κρυφτό και τυφλόμυγα. Τελικά όμως συνειδητοποιεί ότι έχει να κάνει με ανθρώπους από σάρκα και οστά, ανθρώπους με τη δική τους θέληση και ευαισθησία ο καθένας, φτιαγμένους από συστατικά που του είναι αδύνατον να αλλάξει, να επηρεάσει ή να παραμορφώσει.

Συνεπώς η γλώσσα στην τέχνη παραμένει ένα εξαιρετικά αμφίσημο πεδίο συναλλαγής, κινούμενη άμμος, τραμπολίνο, μια παγωμένη λίμνη, τον πάγο της οποίας μπορεί να σπάσει ανά πάσα στιγμή ο συγγραφέας όταν βαδίζει επάνω του.

Αλλά, όπως είπα, η αναζήτηση της αλήθειας είναι μια ατέρμονη διαδικασία. Δεν αναβάλλεται, ούτε ματαιώνεται. Οφείλεις να την αντιμετωπίσεις εδώ και τώρα.

Το πολιτικό θέατρο θέτει μια τελείως διαφορετική σειρά προβλημάτων. Το κήρυγμα πρέπει να αποφεύγεται πάση θυσία. Είναι απαραίτητη η αντικειμενικότητα. Οφείλουμε να επιτρέπουμε στα πρόσωπα να αναπνέουν ελεύθερα. Ο συγγραφέας δεν μπορεί να τα καταπιέσει και να τα περιορίσει για να ικανοποιήσει τα δικά του γούστα, τις δικές του διαθέσεις ή προκαταλήψεις. Οφείλει να είναι έτοιμος να τα προσεγγίσει από πολλές πλευρές, από όλες τις δυνατές οπτικές γωνίες, ίσως πότε-πότε να τα ξαφνιάσει κι εν τούτοις να τα αφήσει ελεύθερα να πάνε όπου θέλουν. Αυτό δεν λειτουργεί πάντα. Και βεβαίως η πολιτική σάτιρα δεν ακολουθεί αυτές τις αρχές, κάνει μάλιστα ακριβώς το αντίθετο και αυτή είναι η πραγματική της αποστολή.

Σ το έργο μου "Πάρτι Γενεθλίων" νομίζω πως επέτρεψα να αναπτυχθεί μια μεγάλη σειρά εναλλακτικών λύσεων μέσα σε ένα πυκνό δάσος πιθανοτήτων, προτού να μεταφερθεί στο επίκεντρο του έργου μια πράξη υποταγής.

Η "Βουνίσια Γλώσσα" υποτίθεται ότι δεν έχει τέτοιο εύρος επιλογών. Το έργο παραμένει βίαιο, σύντομο και άσχημο. Αλλά οι στρατιώτες στο έργο κάπως το διασκεδάζουν. Ξεχνά κανείς πότε-πότε ότι οι βασανιστές βαριούνται εύκολα. Χρειάζεται να γελάνε με κάτι για να ανάβουν τα πνεύματα. Τα περιστατικά στη φυλακή του Αμπού Γκράιμπ στη Βαγδάτη, το επιβεβαιώνουν περίτρανα. Η "Βουνίσια Γλώσσα" διαρκεί μόνο 20 λεπτά, αλλά θα μπορούσε να συνεχίζεται επι ώρες, ξανά και ξανά, το ίδιο μοτίβο να επαναλαμβάνεται από την αρχή, ξανά και ξανά, τη μια ώρα μετά την άλλη. □ Το έργο "Τέφρα και Σκιά" από την άλλη πλευρά, μου φαίνεται σαν να διαδραματίζεται κάτω από το νερό. Μια γυναίκα πνίγεται, το χέρι της βγαίνει έξω από τα κύματα, βουλιάζει, αναζητά άλλους, δεν βρίσκει κανέναν πάνω ή κάτω από το νερό, βρίσκει μόνο σκιές κι αντανάκλασεις. Η γυναίκα είναι μια χαμένη μορφή σε ένα τόπο που βυθίζεται, μια γυναίκα που δεν μπορεί να ξεφύγει από τον αφανισμό που προοριζόταν για άλλους.

Αλλά καθώς εκείνοι πεθαίνουν, πρέπει να πεθάνει κι αυτή.

Η γλώσσα στην πολιτική, όπως χρησιμοποιείται από τους πολιτικούς, δεν υπάγεται σε καμία από τις παραπάνω κατηγορίες καθώς η πλειοψηφία των πολιτικών, όπως όλοι είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε, ενδιαφέρονται όχι για την αλήθεια αλλά για την εξουσία και την διατήρησή της. Για να διατηρηθεί η πολιτική εξουσία είναι αναγκαίο οι πολίτες να παραμείνουν στην αμάθεια, να αγνοούν την αλήθεια, ακόμα και την αλήθεια της δικής τους ζωής. Ως εκ τούτου,

ό,τι μας περιβάλλει είναι ένα απέραντο υφαντό από ψέματα, από τα οποία τρεφόμαστε.

Ο πως ξέρετε, η δικαιολογία για την εισβολή στο Ιράκ ήταν ότι ο Σαντάμ Χουσεΐν διέθετε ένα εξαιρετικά επικίνδυνο οπλοστάσιο όπλων μαζικής καταστροφής, κάποια από τα οποία μπορούσαν να πυροδοτηθούν μέσα σε 45 λεπτά, προκαλώντας τον όλεθρο. Μας διαβεβαίωσαν ότι αυτή ήταν η αλήθεια. Δεν ήταν. Μας είπαν ότι το Ιράκ συνεργάζεται με την "Αλ Κάιντα" και ότι είναι συνυπεύθυνο για την κτηνωδία της 11ης Σεπτεμβρίου. Μας διαβεβαίωσαν ότι αυτή ήταν η αλήθεια. Δεν ήταν. Μας είπαν ότι το Ιράκ απειλεί την παγκόσμια ασφάλεια. Μας διαβεβαίωσαν ότι ήταν αλήθεια. Δεν ήταν.

Η αλήθεια είναι εντελώς διαφορετική και έχει να κάνει με το πώς οι Ηνωμένες Πολιτείες αντιλαμβάνονται τον ρόλο τους στον πλανήτη και πώς επιλέγουν να παίξουν αυτό τον ρόλο.

Αλλά, πριν επιστρέψω στο παρόν, θα ήθελα να ρίξω μια ματιά στο πρόσφατο παρελθόν. Αναφέρομαι στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και μετά. Θεωρώ ότι είναι υποχρεωτικό να εξετάσουμε αυτή την περίοδο με μια περιορισμένη (λόγω του χρόνου που μου δίνεται εδώ) αλλά αυστηρή ματιά.

Καθένας γνωρίζει τι συνέβη στη Σοβιετική Ένωση και την Ανατολική Ευρώπη αμέσως μετά τον πόλεμο: συστηματική βία, εκτεταμένες αγριότητες, αδίστακτη καταπίεση της ελεύθερης σκέψης. Για όλα αυτά υπήρξαν ντοκουμέντα και αποδείξεις.

Αλλά η ένστασή μου εδώ είναι πως τα εγκλήματα των ΗΠΑ την ίδια περίοδο έχουν μόνο επιδερμικά καταγραφεί, πόσο μάλλον τεκμηριωθεί, πόσο μάλλον κατανοηθεί, πόσο μάλλον αναγνωριστεί ως εγκλήματα. Πιστεύω ότι πρέπει να κατονομαστούν ως εγκλήματα διότι η αλήθεια σήμερα, εδώ που έχει φτάσει ο κόσμος μας, έχει ιδιαίτερη σημασία. Η συμπεριφορά των ΗΠΑ σε όλο τον κόσμο, αν και ως ενός σημείου προσεκτική εξαιτίας της παρουσίας τότε της Σοβιετικής Ένωσης, μας έκανε να καταλάβουμε ότι τελικά είχε λευκή επιταγή να κάνει ό,τι θέλει. □ Στην πραγματικότητα ποτέ δεν ήταν προσφιλής μέθοδος της Αμερικής η απευθείας εισβολή σε ένα ανεξάρτητο κράτος. Προτιμούσε ό,τι περιγράφεται ως "χαμηλής έντασης σύγκρουση". Αυτό σημαίνει ότι χιλιάδες άνθρωποι πεθαίνουν, αλλά πιο αργά από ό,τι αν ρίξεις μια και καλή μια βόμβα. Σημαίνει ότι πλήττει την καρδιά της χώρας, ότι εγκαθιστά έναν κακοήγη όγκο και περιμένεις να κάνει μετάσταση. Όταν ο πληθυσμός έχει υποταχθεί -ή βασανιστεί μέχρι θανάτου, το ίδιο είναι- και οι φίλοι σου, ο στρατός και οι μεγάλες καπιταλιστικές εταιρείες, κάθονται αναπαυτικά στην εξουσία, στήνεσαι μπροστά στην κάμερα και λες ότι η δημοκρατία νίκησε. Την περίοδο στην οποία αναφέρομαι αυτός ήταν ο κοινός τόπος της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Η τραγωδία της Νικαράγουα ήταν μια περίπτωση υψίστης σημασίας. Επέλεξα να την αναφέρω ως χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η Αμερική αντιλαμβάνεται τον ρόλο της στον πλανήτη και τότε και τώρα.

Σ τα τέλη της δεκαετίας του '80 συμμετείχα σε μια συνάντηση στην αμερικανική πρεσβεία στο Λονδίνο.

Το αμερικανικό Κογκρέσο επρόκειτο να αποφασίσει εάν θα συνέχιζε να χρηματοδοτεί τους Κόντρας στην εκστρατεία τους κατά της κυβέρνησης της Νικαράγουα. Ήμουν μέλος της αντιπροσωπείας που μιλούσε εκ μέρους της Νικαράγουα, με σημαντικότερο μέλος ανάμεσά μας τον ιερέα John Metcalf. Επικεφαλής της αμερικανικής ομάδας ήταν ο Raymond Seitz (νούμερο 2 τότε της πρεσβείας, αργότερα πρόεδρος ο ίδιος). Ο Ιερέας είπε: "Κύριε, έχω την ευθύνη μιας ενορίας στη βόρεια Νικαράγουα. Οι ενορίτες μου έχτισαν ένα σχολείο, ένα ιατρικό κι ένα πολιτιστικό κέντρο. Ζούσαμε ειρηνικά. Λίγους μήνες πριν, μας επιτέθηκαν δυνάμεις των Κόντρας. Κατέστρεψαν τα πάντα: το σχολείο, το ιατρικό και το πολιτιστικό κέντρο. Βίασαν νοσοκόμες και δασκάλες, έσφαξαν γιατρούς με τον πιο κτηνώδη τρόπο. Φέρθηκαν σαν άγριοι. Σας παρακαλώ να ζητήσετε από την αμερικανική κυβέρνηση να αποσύρει την υποστήριξή της από τους φορείς μιας τόσο ακραίας τρομοκρατικής δραστηριότητας". □ Ο Raymond Seitz είχε εξαιρετική φήμη ως ένας λογικός, υπεύθυνος και καλλιεργημένος άνθρωπος. Ήταν αξιολάβαστος στους διπλωματικούς κύκλους. Άκουσε, σιώπησε για λίγο και ύστερα μίλησε πολύ σοβαρός. "Πάτερ", είπε, "αφήστε με να σας πω κάτι. Στον πόλεμο, οι αθώοι πάντα υποφέρουν". Ακολούθησε παγερή σιωπή. Τον κοιτούσαμε εμβρόντητοι. Εκείνος, δεν χαμήλωσε το βλέμμα του.

Πράγματι, οι αθώοι πάντα υποφέρουν.

Τελικά κάποιος είπε: "Αλλά, σε αυτή την περίπτωση οι 'αθώοι' ήταν τα θύματα μιας φρικιαστικής κτηνωδίας υποβοηθούμενης μεταξύ άλλων από την κυβέρνησή σας. Εάν το Κογκρέσο εγκρίνει περισσότερα χρήματα για τους Κόντρας θα γίνουν κι άλλες τέτοιες κτηνωδίες. Δεν είναι αυτό το θέμα; Δεν είναι επομένως η κυβέρνησή σας ένοχη για

δολοφονίες πολιτών ενός ανεξάρτητου κράτους";.

Ο Seitz παρέμεινε ατάραχος. "Δεν συμφωνώ ότι τα γεγονότα επιβεβαιώνουν τους ισχυρισμούς σας", είπε.

Καθώς φεύγαμε, ένας από το προσωπικό της πρεσβείας μου είπε ότι του αρέσουν τα έργα μου. Δεν είπα τίποτα.

Θ α σας θυμίσω ότι τότε ο πρόεδρος Ρίγκαν είχε κάνει την ακόλουθη δήλωση: "Σε ηθικό επίπεδο οι Κόντρας είναι το αντίστοιχο των Ιδρυτικών μας Πατέρων" (σ.σ.: αναφερόταν στους Μπέντζαμιν Φράνκλιν, Τζορτζ Γουόσινγκτον, Τόμας Τζέφερσον, Τζον Ανταμς, Τζέιμς Μάντισον, Αλεξάντερ Χάμιλτον, Σάμιουελ Ανταμς, Πάτρικ Χένρι, Τζον Χάνκοκ και Τόμας Πέιν που θεωρούνται στυλοβάτες του αμερικανικού έθνους).

Οι ΗΠΑ υποστήριξαν για περισσότερα από 40 χρόνια την κτηνώδη δικτατορία του Σομόζα στη Νικαράγουα. Ο λαός της Νικαράγουα, υπό τους Σαντινίστας, ανέτρεψε το καθεστώς το 1979, με μια λαϊκή επανάσταση που σου έκοβε την ανάσα.

Οι Σαντινίστας δεν ήταν τέλειοι. Είχαν το δικό τους μερίδιο στην υπεροψία και η πολιτική τους φιλοσοφία είχε πολλές αντιφάσεις. Ήταν όμως έξυπνοι, λογικοί και πολιτισμένοι. Προσπάθησαν να εγκαθιδρύσουν μια σταθερή, έντιμη, πλουραλιστική κοινωνία. Η θανατική ποινή καταργήθηκε. Εκατοντάδες χιλιάδες εξαθλιωμένοι χωρικοί γλίτωσαν από το θάνατο. Δόθηκαν εκτάσεις σε περισσότερες από 100.000 οικογένειες. Χτίστηκαν 2.000 σχολεία. Μια αξιοσημείωτη εκστρατεία κατά του αναλφαβητισμού περιόρισε το ποσοστό των αναλφάβητων στη χώρα σε λιγότερο από το ένα έβδομο. Υιοθετήθηκε η δωρεάν παιδεία και η δωρεάν ιατρική περίθαλψη. Η παιδική θνησιμότητα μειώθηκε κατά το ένα τρίτο. Η πολιομυελίτιδα εξαφανίστηκε.

Οι ΗΠΑ αποδοκίμασαν αυτά τα επιτεύγματα ως απόρροια μαρξιστικής/λενινιστικής προσπάθειας χειραγώγησης της κοινωνίας. Κατά την άποψη της αμερικανικής κυβέρνησης αυτό αποτελούσε ένα επικίνδυνο παράδειγμα. Εάν επέτρεπαν στη Νικαράγουα να αποκτήσει βασικούς κανόνες κοινωνικής και οικονομικής δικαιοσύνης, εάν της επέτρεπαν να ανεβάσει το επίπεδο της ιατρικής περίθαλψης και της παιδείας και να ανακτήσει την κοινωνική της ενότητα και την εθνική υπερηφάνεια, τότε και οι γειτονικές χώρες θα έθεταν τα ίδια ερωτήματα και θα είχαν ανάλογες απαιτήσεις. Την εποχή εκείνη υπήρχε σφοδρή αντίσταση απέναντι στο καθεστώς του Ελ Σαλβαδόρ. □Μίλησα νωρίτερα για ένα "υφαντό ψεμάτων" που μας περιβάλλει. Ο πρόεδρος Ρίγκαν συχνά περιέγραφε τη Νικαράγουα ως ένα "απολυταρχικό μπουντρούμι". Τα ΜΜΕ και φυσικά η βρετανική κυβέρνηση αξιολογούσαν τον σχολιασμό αυτό ως ακριβή και δίκαιο. Αλλά η αλήθεια είναι ότι δεν υπήρξαν αποδείξεις για τη δράση αποσπασμάτων θανάτου την περίοδο της διακυβέρνησης των Σαντινίστας. Δεν υπήρξαν αναφορές για βασανιστήρια. Ούτε απόδειξη συστηματικής στρατιωτικής αυθαιρεσίας. Κανένας ιερέας δεν δολοφονήθηκε στη Νικαράγουα από την κυβέρνηση. Αντίθετα μάλιστα στην κυβέρνηση συμμετείχαν τρεις ιερείς, δύο Ιησουίτες κι ένας ιεραπόστολος του τάγματος Μαργκολί. Τα απολυταρχικά μπουντρούμια βρίσκονταν στη διπλανή πόρτα, στο Ελ Σαλβαδόρ και τη Γουατεμάλα. Οι ΗΠΑ ανέτρεψαν τη δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση της Γουατεμάλα το 1954 και σύμφωνα με εκτιμήσεις ο αριθμός των θυμάτων από τα δικτατορικά καθεστώτα που ακολούθησαν ανήλθε σε 200.000.

Έξι από τους παγκοσμίως πιο διακεκριμένους Ιησουίτες δολοφονήθηκαν στο Πανεπιστήμιο Κεντρικής Αμερικής του Σαν Σαλβαδόρ το 1989 από ένα τάγμα στρατιωτών που ανήκε στο σύνταγμα Αλκάτλ το οποίο είχε εκπαιδευτεί στο Φορτ Μπένινγκ στην Τζόρτζια των ΗΠΑ. □Αυτός ο εξαιρετικά γενναίος άνδρας, ο Αρχιεπίσκοπος Ρομέρο δολοφονήθηκε την ώρα που έψελνε τη λειτουργία. Υπολογίζεται ότι 75.000 άνθρωποι σκοτώθηκαν. Γιατί; Διότι πίστευαν ότι μια καλύτερη ζωή είναι εφικτή και οφείλουν να την επιδιώξουν. Αυτή η πίστη τους χαρακτήριζε αυτομάτως κομμουνιστές. Σκοτώθηκαν επειδή τόλμησαν να αμφισβητήσουν το καθεστώς, την πείνα, τις ασθένειες, την εξαθλίωση και την καταπίεση που ήταν η προδιαγεγραμμένη μοίρα τους.

Οι ΗΠΑ τελικώς κατάφεραν να ανατρέψουν την κυβέρνηση των Σαντινίστας. Χρειάστηκε να περάσουν μερικά χρόνια και να καμφθεί η αξιοσημείωτη αντίσταση. Τα αδυσώπητα οικονομικά βασανιστήρια και οι 30.000 νεκροί έκαμψαν το ηθικό του λαού της Νικαράγουα. Είχε εξαντληθεί και εξαθλιωθεί. Αμέσως μετά, τα καζίνα επέστρεψαν στη χώρα. Η δωρεάν υγεία και παιδεία καταργήθηκαν. Οι μεγάλες εταιρείες επέστρεψαν, εκδικητικές. Η "Δημοκρατία" είχε θριαμβεύσει.

Αλλά αυτή η πολιτική σε καμία περίπτωση δεν περιορίστηκε στην κεντρική Αμερική.

Ενορχηστρώθηκε σε ολόκληρο τον πλανήτη. Ήταν χωρίς τέλος και σαν να μη συνέβη ποτέ.

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι ΗΠΑ στήριξαν και σε πολλές περιπτώσεις εξέθρεψαν κάθε δεξιά στρατιωτική δικτατορία στον πλανήτη. Αναφέρομαι στις χώρες: Ινδονησία, Ελλάδα, Ουρουγουάη, Βραζιλία, Παραγουάη, Αϊτή, Τουρκία, Φιλιππίνες, Γουατεμάλα, Ελ Σαλβαδόρ και φυσικά στη Χιλή. Δεν υπάρχει ούτε κάθαρση ούτε συγχώρηση για τις ΗΠΑ μετά τον τρόπο που επέβαλαν στο Χιλή το 1973. □Εκατοντάδες χιλιάδες θάνατοι σημειώθηκαν σε όλες αυτές τις χώρες. Συνέβησαν στα αλήθεια; Και για όλους αυτούς ευθύνεται η αμερικανική εξωτερική πολιτική; Η απάντηση είναι ναι. Αλλά πώς θα μπορούσατε να το γνωρίζετε; Αυτά δεν συνέβησαν ποτέ. Τίποτε ποτέ δεν συνέβη. Ακόμα και τότε που συνέβαινε δεν συνέβη. Δεν είχε καμία σημασία. Και κανένα ενδιαφέρον. Τα εγκλήματα των ΗΠΑ υπήρξαν συστηματικά, διαρκή, διεφθαρμένα, ανήθικα, αμείλικτα αλλά ελάχιστα άνθρωποι μίλησαν γι' αυτά. Πρέπει να παραδεχτούμε την Αμερική για το εξής. Εξάσκησε μια κλινική χειραγώγηση κατά την άσκηση παγκόσμιας εξουσίας ενώ την ίδια στιγμή υποδούταν τη δύναμη του παγκόσμιου καλού. Είναι μια λαμπρή, ευφυής, επιτυχής πράξη ύπνωσης.

Λ έω ότι η Αμερική αναμφίβολα συνεχίζει να πραγματοποιεί το μεγαλύτερο σόου στον πλανήτη. Μπορεί να είναι κτηνώδης, αδιάφορη, περιφρονητική και ανηλεής, αλλά είναι επίσης πολύ έξυπνη. Σαν καλός έμπορος ενδιαφέρεται για το δικό της συμφέρον και το πιο ευπώλητο αγαθό της είναι ο αυτοθουμασμός της. Είναι νικήτρια. Ακούστε όλους τους Αμερικανούς προέδρους στην τηλεόραση να λένε τις λέξεις "Ο αμερικανικός λαός" όπως π.χ. στη φράση "Λέω στον αμερικανικό λαό πως ήρθε η ώρα να προσευχηθούμε και να υπερασπιστούμε τα δικαιώματα του αμερικανικού λαού γι' αυτό ζητώ από τον αμερικανικό λαό να εμπιστευτεί τον πρόεδρό του και τις πράξεις που αυτός πρόκειται να αναλάβει για λογαριασμό του αμερικανικού λαού".

Είναι ένα ευφυές στρατήγημα. Η γλώσσα χρησιμοποιείται για να καταστείλει τη σκέψη. Οι λέξεις "ο αμερικανικός λαός" δημιουργούν ένα βολικό μαξιλάρι που καθυστερά τις μάζες. Δεν χρειάζεται να σκέφτεται κανείς. Απλώς να βυθίζεται στο μαξιλάρι του. Μπορεί το μαξιλάρι να πνίγει την νοημοσύνη ή την κριτική σκέψη, αλλά είναι και εξαιρετικά άνετο. Αυτό δεν ισχύει βεβαίως για τα 40 εκατομμύρια Αμερικανών που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, ούτε για τα 2 εκατομμύρια ανδρών και γυναικών που κρατούνται στα αχανή γκουλάγκ των αμερικανικών φυλακών.

Οι ΗΠΑ δεν ενδιαφέρονται πλέον για συγκρούσεις χαμηλής έντασης. Δεν βρίσκουν κανένα λόγο γιατί να είναι επιφυλακτικές ή ακόμα και να δρουν παρασκηνακά. Ανοίγουν τα χαρτιά τους στο τραπέζι, χωρίς να φοβούνται ή να έχουν τη διάθεση να κάνουν παραχωρήσεις. Δεν τους καίγεται καρφί για τον ΟΗΕ, το διεθνές δίκαιο ή την κριτική των διαφωνούντων, την οποία αντιμετωπίζουν ως ασήμαντη. Έχουν δεμένο στο λουρί τους το κλαψιάρικο μικρό αρνάκι τους, την αξιολύπητη και νωθρή Μεγάλη Βρετανία.

Τι απέγινε η ηθική μας ευαισθησία; Είχαμε ποτέ κάτι τέτοιο; Τι σημαίνουν αυτές οι λέξεις; Μήπως αναφέρονται σε μια έννοια που σπάνια χρησιμοποιείται σήμερα-τη συνείδηση; Τι συνείδηση που δεν έχει να κάνει μόνο με τις δικές μας πράξεις αλλά και με την συνυπευθυνότητά μας για τις πράξεις άλλων; Είναι όλα αυτά νεκρά; Κοιτάξτε το Γκουαντανάμο Μπέι. Εκατοντάδες άνθρωποι κρατούνται εκεί για περισσότερα από τρία χρόνια, χωρίς καν να τους έχει απαγγελθεί κατηγορία, χωρίς να έχουν νομική εκπροσώπηση, χωρίς να έχουν περάσει από δίκη, ουσιαστικά κρατούνται για πάντα. Αυτή η απολύτως παράνομη κατάσταση συνεχίζεται κατά παράβαση της Συνθήκης της Γενεύης. Και η λεγόμενη "διεθνής κοινότητα" όχι μόνο το ανέχεται αλλά ούτε καν ασχολείται. □Αυτό το έγκλημα διαπράττεται από μια χώρα που αυτοανακηρύσσεται "ηγέτης του ελεύθερου κόσμου". Σκεφτόμαστε τους έγκλειστους του Γκουαντανάμο Μπέι; Τι λένε για αυτούς τα ΜΜΕ; Οι κρατούμενοι του Γκουαντανάμο εμφανίζονται περιστασιακά σε ένα μονόστηλο στη σελίδα 6. Έχουν αποσταλεί στη χώρα του πουθενά και μάλλον δεν θα επιστρέψουν ποτέ.

Σήμερα πολλοί που κάνουν απεργία πείνας δέχονται τροφή με το ζόρι, ανάμεσα τους και Βρετανοί πολίτες. Καμία λεπτότητα σ' αυτή τη βίαιη διαδικασία. Κανένα ηρεμιστικό ή αναισθητικό. Μόνο ένας σωλήνας χωμένος από τη μύτη στο λαιμό σου. Φτύνεις αίμα. Αυτό είναι βασανιστήριο. Τι είπε γι' αυτό ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών; Τίποτα. Τι είπε ο Βρετανός πρωθυπουργός; Τίποτα. Γιατί; Διότι οι ΗΠΑ έχουν πει: οποιαδήποτε κριτική σε όσα πράττουμε στο Γκουαντανάμο Μπέι συνιστά εχθρική πράξη. Ή είστε μαζί μας, ή εναντίον μας. Έτσι ο Μπλερ το βουλώνει. □Η εισβολή στο Ιράκ ήταν μια ληστρική πράξη, ενός αιματηρού τρομοκρατικού καθεστώτος που περιφρονηθεί κάθε έννοια διεθνούς δικαίου. Ήταν μία αυθαίρετη στρατιωτική επιχείρηση βασισμένη σε μια ατελείωτη σειρά ψεμάτων και χυδαίας χειραγώγησης των ΜΜΕ και κατ' επέκταση της κοινής γνώμης. Μια πράξη που ενώ υποδούταν την απελευθέρωση, αποσκοπούσε στην εδραίωση του στρατιωτικού και οικονομικού ελέγχου των

Αμερικανών στη Μέση Ανατολή -ως τελευταία πηγή πρώτων υλών. Όλες οι υπόλοιπες δικαιολογίες απέτυχαν. Αυτή ήταν η επιβλητική επίδειξη μιας στρατιωτικής δύναμης υπεύθυνης για το θάνατο και τον ακρωτηριασμό χιλιάδων και χιλιάδων αθώων ανθρώπων.

Φ έραμε τα βασανιστήρια, τις έξυπνες βόμβες, το απεμπλουτισμένο ουράνιο, τις αμέτρητες τυφλές δολοφονίες, την εξαθλίωση και τον θάνατο στον ιρακινό λαό και είπαμε πως φέραμε "ελευθερία και δημοκρατία στη Μέση Ανατολή".

Πόσους ανθρώπους πρέπει να σκοτώσετε προκειμένου να χαρακτηριστείτε κατά συρροή δολοφόνοι και εγκληματίες πολέμου; Εκατό χιλιάδες; Είναι ένας αρκετά μεγάλος αριθμός, θα έλεγα. Δεν είναι, επομένως, δίκαιο ο Μπους και ο Μπλερ να προσαχθούν ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου Εγκλημάτων Πολέμου; Αλλά ο Μπους υπήρξε έξυπνος. Δεν αναγνώρισε το Δικαστήριο. Έτσι, εάν ένας Αμερικανός στρατιώτης ή και πολιτικός βρεθεί στο εδώλιο του κατηγορουμένου, ο Μπους έχει προειδοποιήσει ότι θα στείλει τους πεζοναύτες. Ο Μπλερ όμως το αναγνώρισε και γι αυτό θα μπορούσε να περάσει από δίκη. Μπορούμε να δώσουμε στο Δικαστήριο τη διεύθυνσή του για την περίπτωση που θα ενδιαφερθεί να τον βρει. Μένει στο νούμερο 10 της Ντάουνινγκ Στριτ στο Λονδίνο.

Εντός αυτού του πλαισίου, ο θάνατος είναι ένα άσχετο θέμα. Τόσο ο Μπους όσο και ο Μπλερ αδιαφορούν. Τουλάχιστον 100.000 Ιρακινοί σκοτώθηκαν από αμερικανικές βόμβες και πυραύλους προτού να ξεκινήσει η εισβολή στο Ιράκ. Αυτοί οι άνθρωποι δεν υπήρξαν. Ούτε ο θάνατός τους υπήρξε. Κενό. Δεν κατεγράφησαν καν ως νεκροί. "Δεν μετράμε πτώματα", δήλωσε ο Αμερικανός στρατηγός Τόμι Φρανκς.

Τις πρώτες μέρες της εισβολής δημοσιεύτηκε μια φωτογραφία στις πρώτες σελίδες των βρετανικών εφημερίδων στην οποία ο Τόνι Μπλερ φιλούσε στο μάγουλο ένα μικρό αγόρι απ' το Ιράκ. «Ένα παιδάκι, γεμάτο ευγνωμοσύνη», έγραφε η λεζάντα. Λίγες μέρες αργότερα, σε εσωτερικές σελίδες δημοσιεύτηκε ένα ρεπορτάζ και μια φωτογραφία ενός άλλου, 4χρονου αγοριού χωρίς χέρια. Η οικογένειά του ανατινάχτηκε από έναν πύραυλο. Μόνο εκείνο είχε επιζήσει. «Πότε θα έχω τα χέρια μου ξανά», ρωτούσε το παιδί. Δεν διαβάσαμε τη συνέχεια. Φυσικά αυτό το αγόρι δεν το κράτησε ο Τόνι Μπλερ στην αγκαλιά του, ούτε βέβαια το σώμα οποιουδήποτε άλλου ακρωτηριασμένου παιδιού, ούτε κάποιο σώμα βουτηγμένο στο αίμα. Το αίμα είναι βρώμικο. Σου λερώνει το πουκάμισο και τη γραβάτα όταν πρόκειται να κάνεις δηλώσεις στην τηλεόραση.

Οι 2.000 νεκροί Αμερικανοί είναι μια ντροπή. Μεταφέρονται νύχτα στους τάφους τους. Οι κηδείες γίνονται διακριτικά, σε κάποιο απομονωμένο μέρος. Οι ακρωτηριασμένοι σαπίζουν στα κρεβάτια τους, μερικοί για το υπόλοιπο της ζωής τους. Οι νεκροί και οι ακρωτηριασμένοι σαπίζουν σε διαφορετικά είδη τάφων.

Να κι ένα απόσπασμα ενός ποιήματος του Πάμπλο Νερούδα, με τίτλο "Εξηγώ μερικά πράγματα".

"...Και ένα πρωί όλα αυτά καίγονταν

κι ένα πρωί οι φωτιές

βγαίνουν από τη γη

κατατρώγοντας όντα,

κι από τότε φωτιά,

και μπαρούτι από τότε,

κι από τότε αίμα.

Κακούργοι, μ' αεροπλάνα και μαυριτάνους

κακούργοι με δαχτυλίδια και δουκέσες

κακούργοι που τους ευλογούσαν μαύροι καλόγεροι

ερχόνταν απ τον ουρανό να σκοτώσουν παιδάκια,

και μες στους δρόμους το παιδικό το αίμα

έτρεχε, έτσι, απλά, σαν αίμα παιδικό.
Τσακάλια που και το τσακάλι τα αποκρούει,
πέτρες που το ξεράγκαθο θα δάγκανε φτύνοντας,
οχιές που και οι οχιές θα μισούσαν!
Είδα μπροστά σας το αίμα
της Ισπανίας να ορθώνεται
για να σας πνίξει σε ένα μόνο κύμα
περηφάνιας και μαχαιριών!
Στρατηγοί
προδότες:
Κοιτάτε το νεκρό μου σπίτι,
κοιτάτε τη ρημαγμένη Ισπανία.
Όμως από κάθε νεκρό σπίτι βγαίνει
πυρωμένο μέταλλο
αντί λουλούδια,
όμως από κάθε λάκκο της Ισπανίας
βγαίνει η Ισπανία,
κι από κάθε νεκρό παιδί βγαίνει
ένα ντουφέκι με μάτια,
κι από κάθε έγκλημα γεννιούνται σφαίρες
που κάποια μέρα θα σας βρούνε
ίσα στην καρδιά.
Θα ρωτήσετε: γιατί η ποίησή του
δεν μας μιλάει για το όνειρο, για τα φύλλα,
για τα μεγάλα ηφαιστεια της γενέθλιας γης του;
Ελάτε να δείτε το αίμα στους δρόμους,
ελάτε να δείτε
το αίμα στους δρόμους,
ελάτε να δείτε το αίμα
στους δρόμους!"

(Σ.σ.: Το ποίημα προέρχεται από την περίφημη συλλογή του Πάμπλο Νερούδα "Η Ισπανία στην Καρδιά" (Espana el Corason). Στα ελληνικά κυκλοφορεί από τις εκδόσεις "Φυκίρης", σε μετάφραση Δανάης Στρατηγοπούλου. Από κει και η παραπάνω μετάφραση του αποσπάσματος που χρησιμοποίησε ο Χάρολντ Πίντερ στην ομιλία του.)

Να ξεκαθαρίσω εδώ ότι αναφέροντας το ποίημα του Νερούδα δεν θέλω σε καμία περίπτωση να συγκρίνω τη Δημοκρατική Ισπανία με το Ιράκ του Σαντάμ Χουσεΐν. Αναφέρομαι στον Νερούδα γιατί πουθενά στην σύγχρονη ποίηση δεν έχω διαβάσει τόσο συγκλονιστική και αληθινή περιγραφή του βομβαρδισμού αμάχων.

Ε ίπα νωρίτερα ότι οι ΗΠΑ ανοίγουν πια τα χαρτιά τους στο τραπέζι χωρίς να ντρέπονται. Έτσι είναι. Η επίσημη πολιτική τους καθορίζεται ως "κυριαρχία σε όλο το φάσμα". Δεν είναι δικός μου ο όρος, είναι δικός τους. "Κυριαρχία σε όλο το φάσμα" σημαίνει έλεγχο σε ξηρά, θάλασσα, αέρα, διάστημα και σε όλες τις πηγές πρώτων υλών.

Οι ΗΠΑ διαθέτουν σε 132 χώρες του πλανήτη συνολικά 702 στρατιωτικές βάσεις, με την εξέχουσα εξαίρεση της Σουηδίας. Δεν γνωρίζουμε ακριβώς πώς έφτασαν εκεί αλλά πάντως είναι εκεί.

Οι ΗΠΑ διαθέτουν 8.000 οπλισμένες πυρηνικές κεφαλές έτοιμες να χρησιμοποιηθούν. Οι 2.000 από αυτές μπορούν να πυροδοτηθούν μέσα σε 15 λεπτά. Τώρα κατασκευάζονται νέα συστήματα πυρηνικών όπλων, γνωστά ως "θραύστες καταφυγίων". Οι Βρετανοί, πάντα συνεργάσιμοι, σχεδιάζουν να αντικαταστήσουν το δικό τους πυρηνικό πύραυλο "Trident" (Τρίαινα). Αναρωπιέμαι ποιος είναι στο στόχαστρο. Ο Οσάμα μπιν Λάντεν; Εσύ; Εγώ; Ο κύριος Κανέναν; Η Κίνα; Το Παρίσι; Ποιος ξέρει; Ο,τι ξέρουμε είναι ότι αυτή η παιδιάστικη τρέλα -η κατοχή και η απειλή χρήσης πυρηνικών όπλων- αποτελεί τον πυρήνα της σημερινής αμερικανικής πολιτικής φιλοσοφίας. Πρέπει να θυμίζουμε στον εαυτό μας ότι οι ΗΠΑ βρίσκονται σε διαρκή πόλεμο και ότι δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι είναι πρόθυμες να χαλαρώσουν.

Α ρκετές χιλιάδες, αν όχι εκατομμύρια, άνθρωποι στις ΗΠΑ είναι αποδεδειγμένα αηδιασμένοι, ντροπιασμένοι και εξοργισμένοι από τις πράξεις της κυβέρνησής τους, αλλά έτσι όπως έχουν τα πράγματα δεν είναι μια υπολογίσιμη πολιτική δύναμη-ακόμα. Αλλά το άγχος, η ανασφάλεια και ο φόβος που βλέπουμε καθημερινά να μεγαλώνουν στις ΗΠΑ, είναι μάλλον απίθανο να μειωθούν.

Γνωρίζω ότι ο πρόεδρος Μπους έχει στη διάθεσή του πολλούς εξαιρετικά ικανούς ανθρώπους που γράφουν τους λόγους του, αλλά δηλώνω κι εγώ εθελοντής γι' αυτή τη δουλειά. Προτείνω την εξής σύντομη ομιλία την οποία μπορεί να απευθύνει από τηλεοράσεως στο αμερικανικό έθνος. Τον βλέπω μπροστά μου επίσημο, χτενισμένο προσεκτικά, σοβαρό, έτοιμο να σε κερδίσει, ειλικρινή, συχνά σχεδόν γοητευτικό, μερικές φορές με ένα μισσειρωνικό χαμόγελο, παράξενα ελκυστικό. Το πρότυπο του άνδρα.

"Ο Θεός είναι καλός. Ο Θεός είναι μεγάλος. Ο Θεός μου είναι καλός. Ο Θεός του Μπιν Λάντεν είναι κακός. Είναι ένας κακός Θεός. Ο Θεός του Σαντάμ θα ήταν κακός, εάν εκείνος είχε Θεό. Ήταν ένας βάρβαρος. Εμείς δεν είμαστε βάρβαροι. Εμείς δεν κόβουμε τα κεφάλια των ανθρώπων. Εμείς πιστεύουμε στην ελευθερία. Το ίδιο κι ο Θεός. Εγώ δεν είμαι βάρβαρος. Είμαι ο δημοκρατικά εκλεγμένος ηγέτης ενός δημοκρατικού κράτους που λατρεύει την ελευθερία. Είμαστε μια φιλεύσπλαχνη κοινωνία. Κάνουμε φιλεύσπλαχνες εκτελέσεις στην ηλεκτρική καρέκλα ή με θανατηφόρες ενέσεις. Είμαστε ένα μεγάλο έθνος. Δεν είμαι δικτάτορας. Αυτός είναι. Δεν είμαι βάρβαρος. Αυτός είναι. Κι εκείνος είναι. Όλοι τους είναι. Έχω ηθικό κύρος. Βλέπετε τούτη τη γροθιά; Αυτή είναι το ηθικό μου κύρος. Και μη διανοηθείτε να το ξεχάσετε".

Η ζωή ενός συγγραφέα είναι μια εξαιρετικά τρωτή, σχεδόν γυμνή δραστηριότητα. Δεν χρειάζεται να χύσουμε δάκρυα γι' αυτό. Ο συγγραφέας κάνει την επιλογή του και επιμένει σ' αυτήν. Αλλά η αλήθεια είναι ότι βρίσκεται εκτεθειμένος σε όλους τους ανέμους, που κάποιοι από αυτούς είναι παγωμένοι. Είναι εκεί έξω μόνος του, επί ξύλου κρεμάμενος. Δεν βρίσκει καταφύγιο και καμία προστασία -εκτός κι αν λείει ψέματα- οπότε στην περίπτωση αυτή έχει φτιάξει τη δική του προστασία και, όπως θα μπορούσε να πει κανείς, έχει γίνει πολιτικός. □Αναφέρθηκα αρκετά φορές σήμερα στο θάνατο. Θα απαγγείλω τώρα ένα ποίημά μου, με τίτλο "Θάνατος"

"Πού βρέθηκε το νεκρό σώμα;

Ποιος βρήκε το νεκρό σώμα;

Όταν βρέθηκε το νεκρό σώμα ήταν νεκρό;

Ποιος ήταν το νεκρό σώμα;

Ποιος ήταν ο πατέρας ή η κόρη ή ο αδερφός
'Η ο θείος ή η αδερφή ή η μητέρα ή ο γιος
Του νεκρού και παρατημένου σώματος;
Όταν παρατήθηκε ήταν νεκρό το σώμα;
Παρατήθηκε το σώμα;
Ποιος το είχε παρατήσει;
'Ηταν γυμνό ή ντυμένο για ταξίδι το νεκρό σώμα;
Τι σ' έκανε να δηλώσεις το νεκρό σώμα νεκρό;
Δήλωσες νεκρό το νεκρό σώμα;
Πόσο καλά ήξερες το νεκρό σώμα;
Πώς ήξερες ότι το νεκρό σώμα ήταν νεκρό;
'Εκλεισες και τα δυο του μάτια;
'Εθαψες το σώμα;
Το παράτησες;
Φίλησες το νεκρό σώμα;"

Όταν κοιτάμε σε έναν καθρέφτη νομίζουμε ότι η αντανάκλασή μας είναι ακριβής. Αλλά αν μετακινηθούμε κατά ένα χιλιοστό η εικόνα αλλάζει. Ουσιαστικά κοιτάμε μια ατελείωτη σειρά αντικατοπτρισμών. Όμως, κάποιες φορές ο συγγραφέας οφείλει να σπάσει τον καθρέφτη-γιατί η αλήθεια μάς κοιτά στα μάτια από την άλλη πλευρά αυτού του καθρέφτη.

Πιστεύω ότι παρά τα τεράστια, υπαρκτά εμπόδια, υψίστης σημασίας υποχρέωση που μας αφορά όλους, εμάς τους πολίτες, είναι να έχουμε ατρόμητη, απαρέγκλιτη, άγρια πνευματική αποφασιστικότητα για να ορίσουμε την πραγματική αλήθεια της ζωής μας και της κοινωνίας μας. Είναι επιτακτική ανάγκη.

Εάν μια τέτοια στάση δεν ενσωματωθεί στο πολιτικό μας όραμα δεν έχουμε καμία ελπίδα να αποκαταστήσουμε ό,τι σχεδόν έχουμε χάσει: την ανθρώπινη αξιοπρέπεια»

Η ομιλία στα αγγλικά.

In 1958 I wrote the following:

'There are no hard distinctions between what is real and what is unreal, nor between what is true and what is false. A thing is not necessarily either true or false; it can be both true and false.'

I believe that these assertions still make sense and do still apply to the exploration of reality through art. So as a writer I stand by them but as a citizen I cannot. As a citizen I must ask: What is true? What is false?

Truth in drama is forever elusive. You never quite find it but the search for it is compulsive. The search is clearly what drives the endeavour. The search is your task. More often than not you stumble upon the truth in the dark, colliding with it or just glimpsing an image or a shape which seems to correspond to the truth, often without realising that you have done so. But the real truth is that there never is any such thing as one truth to be found in dramatic art. There are many. These truths challenge each other, recoil from each other, reflect each other, ignore each other, tease each other, are blind to each other. Sometimes you feel you have the truth of a moment in your hand, then it slips through your fingers and is lost.

I have often been asked how my plays come about. I cannot say. Nor can I ever sum up my plays, except to say that this is what happened. That is what they said. That is what they did.

Most of the plays are engendered by a line, a word or an image. The given word is often shortly followed by the image. I shall give two examples of two lines which came right out of the blue into my head, followed by an image, followed by me.

The plays are *The Homecoming* and *Old Times*. The first line of *The Homecoming* is 'What have you done with the scissors?' The first line of *Old Times* is 'Dark.' In each case I had no further information.

In the first case someone was obviously looking for a pair of scissors and was demanding their whereabouts of someone else he suspected had probably stolen them. But I somehow knew that the person addressed didn't give a damn about the scissors or about the questioner either, for that matter. 'Dark' I took to be a description of someone's hair, the hair of a woman, and was the answer to a question. In each case I found myself compelled to pursue the matter. This happened visually, a very slow fade, through shadow into light.

I always start a play by calling the characters A, B and C.

In the play that became *The Homecoming* I saw a man enter a stark room and ask his question of a younger man sitting on an ugly sofa reading a racing paper. I somehow suspected that A was a father and that B was his son, but I had no proof. This was however confirmed a short time later when B (later to become Lenny) says to A (later to become Max), 'Dad, do you mind if I change the subject? I want to ask you something. The dinner we had before, what was the name of it? What do you call it? Why don't you buy a dog? You're a dog cook. Honest. You think you're cooking for a lot of dogs.' So since B calls A 'Dad' it seemed to me reasonable to assume that they were father and son. A was also clearly the cook and his cooking did not seem to be held in high regard. Did this mean that there was no mother? I didn't know. But, as I told myself at the time, our beginnings never know our ends. 'Dark.' A large window. Evening sky. A man, A (later to become Deeley), and a woman, B (later to become Kate), sitting with drinks. 'Fat or thin?' the man asks. Who are they talking about? But I then see, standing at the window, a woman, C (later to become Anna), in another condition of light, her back to them, her hair dark.

It's a strange moment, the moment of creating characters who up to that moment have had no existence. What follows is fitful, uncertain, even hallucinatory, although sometimes it can be an unstoppable avalanche. The author's position is an odd one. In a sense he is not welcomed by the characters. The characters resist him, they are not easy to live with, they are impossible to define. You certainly can't dictate to them. To a certain extent you play a never-ending game with them, cat and mouse, blind man's buff, hide and seek. But finally you find that you have people of flesh and blood on your hands, people with will and an individual sensibility of their own, made out of component parts you are unable to change,

manipulate or distort.

So language in art remains a highly ambiguous transaction, a quicksand, a trampoline, a frozen pool which might give way under you, the author, at any time.

But as I have said, the search for the truth can never stop. It cannot be adjourned, it cannot be postponed. It has to be faced, right there, on the spot.

Political theatre presents an entirely different set of problems. Sermonising has to be avoided at all cost. Objectivity is essential. The characters must be allowed to breathe their own air. The author cannot confine and constrict them to satisfy his own taste or disposition or prejudice. He must be prepared to approach them from a variety of angles, from a full and uninhibited range of perspectives, take them by surprise, perhaps, occasionally, but nevertheless give them the freedom to go which way they will. This does not always work. And political satire, of course, adheres to none of these precepts, in fact does precisely the opposite, which is its proper function.

In my play *The Birthday Party* I think I allow a whole range of options to operate in a dense forest of possibility before finally focussing on an act of subjugation.

Mountain Language pretends to no such range of operation. It remains brutal, short and ugly. But the soldiers in the play do get some fun out of it. One sometimes forgets that torturers become easily bored. They need a bit of a laugh to keep their spirits up. This has been confirmed of course by the events at Abu Ghraib in Baghdad. *Mountain Language* lasts only 20 minutes, but it could go on for hour after hour, on and on and on, the same pattern repeated over and over again, on and on, hour after hour. *Ashes to Ashes*, on the other hand, seems to me to be taking place under water. A drowning woman, her hand reaching up through the waves, dropping down out of sight, reaching for others, but finding nobody there, either above or under the water, finding only shadows, reflections, floating; the woman a lost figure in a drowning landscape, a woman unable to escape the doom that seemed to belong only to others.

But as they died, she must die too.

Political language, as used by politicians, does not venture into any of this territory since the majority of politicians, on the evidence available to us, are interested not in truth but in power and in the maintenance of that power. To maintain that power it is essential that people remain in ignorance, that they live in ignorance of the truth, even the truth of their own lives. What surrounds us therefore is a vast tapestry of lies, upon which we feed.

As every single person here knows, the justification for the invasion of Iraq was that Saddam Hussein possessed a highly dangerous body of weapons of mass destruction, some of which could be fired in 45 minutes, bringing about appalling devastation. We were assured that was true. It was not true. We were told that Iraq had a relationship with Al Qaeda and shared responsibility for the atrocity in New York of September 11th 2001. We were assured that this was true. It was not true. We were told that Iraq threatened the security of the world. We were assured it was true. It was not true.

The truth is something entirely different. The truth is to do with how the United States understands its role in the world and how it chooses to embody it.

But before I come back to the present I would like to look at the recent past, by which I mean United States foreign policy since the end of the Second World War. I believe it is obligatory upon us to subject this period to at least some kind of even limited scrutiny, which is all that time will allow here.

Everyone knows what happened in the Soviet Union and throughout Eastern Europe during the post-war period: the systematic brutality, the widespread atrocities, the ruthless suppression of independent thought. All this has been fully documented and verified.

But my contention here is that the US crimes in the same period have only been superficially recorded, let alone documented, let alone acknowledged, let alone recognised as crimes at all. I believe this must be addressed and that the truth has considerable bearing on where the world stands now. Although constrained, to a certain extent, by the existence of the Soviet Union, the United States' actions throughout the world made it clear that it had concluded it had *carte blanche* to do what it liked. Direct invasion of a sovereign state has

never in fact been America's favoured method. In the main, it has preferred what it has described as 'low intensity conflict'. Low intensity conflict means that thousands of people die but slower than if you dropped a bomb on them in one fell swoop. It means that you infect the heart of the country, that you establish a malignant growth and watch the gangrene bloom. When the populace has been subdued - or beaten to death - the same thing - and your own friends, the military and the great corporations, sit comfortably in power, you go before the camera and say that democracy has prevailed. This was a commonplace in US foreign policy in the years to which I refer.

The tragedy of Nicaragua was a highly significant case. I choose to offer it here as a potent example of America's view of its role in the world, both then and now.

I was present at a meeting at the US embassy in London in the late 1980s.

The United States Congress was about to decide whether to give more money to the Contras in their campaign against the state of Nicaragua. I was a member of a delegation speaking on behalf of Nicaragua but the most important member of this delegation was a Father John Metcalf. The leader of the US body was Raymond Seitz (then number two to the ambassador, later ambassador himself). Father Metcalf said: 'Sir, I am in charge of a parish in the north of Nicaragua. My parishioners built a school, a health centre, a cultural centre. We have lived in peace. A few months ago a Contra force attacked the parish. They destroyed everything: the school, the health centre, the cultural centre. They raped nurses and teachers, slaughtered doctors, in the most brutal manner. They behaved like savages. Please demand that the US government withdraw its support from this shocking terrorist activity.' □ Raymond Seitz had a very good reputation as a rational, responsible and highly sophisticated man. He was greatly respected in diplomatic circles. He listened, paused and then spoke with some gravity. 'Father,' he said, 'let me tell you something. In war, innocent people always suffer.' There was a frozen silence. We stared at him. He did not flinch.

Innocent people, indeed, always suffer.

Finally somebody said: 'But in this case "innocent people" were the victims of a gruesome atrocity subsidised by your government, one among many. If Congress allows the Contras more money further atrocities of this kind will take place. Is this not the case? Is your government not therefore guilty of supporting acts of murder and destruction upon the citizens of a sovereign state?'

Seitz was imperturbable. 'I don't agree that the facts as presented support your assertions,' he said.

As we were leaving the Embassy a US aide told me that he enjoyed my plays. I did not reply.

I should remind you that at the time President Reagan made the following statement: 'The Contras are the moral equivalent of our Founding Fathers.'

The United States supported the brutal Somoza dictatorship in Nicaragua for over 40 years. The Nicaraguan people, led by the Sandinistas, overthrew this regime in 1979, a breathtaking popular revolution.

The Sandinistas weren't perfect. They possessed their fair share of arrogance and their political philosophy contained a number of contradictory elements. But they were intelligent, rational and civilised. They set out to establish a stable, decent, pluralistic society. The death penalty was abolished. Hundreds of thousands of poverty-stricken peasants were brought back from the dead. Over 100,000 families were given title to land. Two thousand schools were built. A quite remarkable literacy campaign reduced illiteracy in the country to less than one seventh. Free education was established and a free health service. Infant mortality was reduced by a third. Polio was eradicated.

The United States denounced these achievements as Marxist/Leninist subversion. In the view of the US government, a dangerous example was being set. If Nicaragua was allowed to establish basic norms of social and economic justice, if it was allowed to raise the standards of health care and education and achieve social unity and national self respect, neighbouring countries would ask the same questions and do the same things. There was of course at the time fierce resistance to the status quo in El Salvador. □ I spoke earlier about 'a tapestry of lies' which surrounds us. President Reagan commonly described Nicaragua as a 'totalitarian dungeon'. This was taken generally by the media, and certainly by the British government,

as accurate and fair comment. But there was in fact no record of death squads under the Sandinista government. There was no record of torture. There was no record of systematic or official military brutality. No priests were ever murdered in Nicaragua. There were in fact three priests in the government, two Jesuits and a Maryknoll missionary. The totalitarian dungeons were actually next door, in El Salvador and Guatemala. The United States had brought down the democratically elected government of Guatemala in 1954 and it is estimated that over 200,000 people had been victims of successive military dictatorships.

Six of the most distinguished Jesuits in the world were viciously murdered at the Central American University in San Salvador in 1989 by a battalion of the Alcatl regiment trained at Fort Benning, Georgia, USA. □That extremely brave man Archbishop Romero was assassinated while saying mass. It is estimated that 75,000 people died. Why were they killed? They were killed because they believed a better life was possible and should be achieved. That belief immediately qualified them as communists. They died because they dared to question the status quo, the endless plateau of poverty, disease, degradation and oppression, which had been their birthright.

The United States finally brought down the Sandinista government. It took some years and considerable resistance but relentless economic persecution and 30,000 dead finally undermined the spirit of the Nicaraguan people. They were exhausted and poverty stricken once again. The casinos moved back into the country. Free health and free education were over. Big business returned with a vengeance. 'Democracy' had prevailed.

But this 'policy' was by no means restricted to Central America. It was conducted throughout the world. It was never-ending. And it is as if it never happened.

The United States supported and in many cases engendered every right wing military dictatorship in the world after the end of the Second World War. I refer to Indonesia, Greece, Uruguay, Brazil, Paraguay, Haiti, Turkey, the Philippines, Guatemala, El Salvador, and, of course, Chile. The horror the United States inflicted upon Chile in 1973 can never be purged and can never be forgiven. □Hundreds of thousands of deaths took place throughout these countries. Did they take place? And are they in all cases attributable to US foreign policy? The answer is yes they did take place and they are attributable to American foreign policy. But you wouldn't know it.

It never happened. Nothing ever happened. Even while it was happening it wasn't happening. It didn't matter. It was of no interest. The crimes of the United States have been systematic, constant, vicious, remorseless, but very few people have actually talked about them. You have to hand it to America. It has exercised a quite clinical manipulation of power worldwide while masquerading as a force for universal good. It's a brilliant, even witty, highly successful act of hypnosis.

I put to you that the United States is without doubt the greatest show on the road. Brutal, indifferent, scornful and ruthless it may be but it is also very clever. As a salesman it is out on its own and its most saleable commodity is self love. It's a winner. Listen to all American presidents on television say the words, 'the American people', as in the sentence, 'I say to the American people it is time to pray and to defend the rights of the American people and I ask the American people to trust their president in the action he is about to take on behalf of the American people.'

It's a scintillating stratagem. Language is actually employed to keep thought at bay. The words 'the American people' provide a truly voluptuous cushion of reassurance. You don't need to think. Just lie back on the cushion. The cushion may be suffocating your intelligence and your critical faculties but it's very comfortable. This does not apply of course to the 40 million people living below the poverty line and the 2 million men and women imprisoned in the vast gulag of prisons, which extends across the US.

The United States no longer bothers about low intensity conflict. It no longer sees any point in being reticent or even devious. It puts its cards on the table without fear or favour. It quite simply doesn't give a damn about the United Nations, international law or critical dissent, which it regards as impotent and irrelevant. It also has its own bleating little lamb tagging behind it on a lead, the pathetic and supine Great Britain.

What has happened to our moral sensibility? Did we ever have any? What do these words mean? Do they refer to a term very rarely employed these days - conscience? A conscience to do not only with our own acts but to do with our shared responsibility in the acts of

others? Is all this dead? Look at Guantanamo Bay. Hundreds of people detained without charge for over three years, with no legal representation or due process, technically detained forever. This totally illegitimate structure is maintained in defiance of the Geneva Convention. It is not only tolerated but hardly thought about by what's called the 'international community'. □This criminal outrage is being committed by a country, which declares itself to be 'the leader of the free world'. Do we think about the inhabitants of Guantanamo Bay? What does the media say about them? They pop up occasionally - a small item on page six. They have been consigned to a no man's land from which indeed they may never return. At present many are on hunger strike, being force-fed, including British residents. No niceties in these force-feeding procedures. No sedative or anaesthetic. Just a tube stuck up your nose and into your throat. You vomit blood. This is torture. What has the British Foreign Secretary said about this? Nothing. What has the British Prime Minister said about this? Nothing. Why not? Because the United States has said: to criticise our conduct in Guantanamo Bay constitutes an unfriendly act. You're either with us or against us. So Blair shuts up. □The invasion of Iraq was a bandit act, an act of blatant state terrorism, demonstrating absolute contempt for the concept of international law. The invasion was an arbitrary military action inspired by a series of lies upon lies and gross manipulation of the media and therefore of the public; an act intended to consolidate American military and economic control of the Middle East masquerading - as a last resort - all other justifications having failed to justify themselves - as liberation. A formidable assertion of military force responsible for the death and mutilation of thousands and thousands of innocent people.

We have brought torture, cluster bombs, depleted uranium, innumerable acts of random murder, misery, degradation and death to the Iraqi people and call it 'bringing freedom and democracy to the Middle East'.

How many people do you have to kill before you qualify to be described as a mass murderer and a war criminal? One hundred thousand? More than enough, I would have thought. Therefore it is just that Bush and Blair be arraigned before the International Criminal Court of Justice. But Bush has been clever. He has not ratified the International Criminal Court of Justice. Therefore if any American soldier or for that matter politician finds himself in the dock Bush has warned that he will send in the marines. But Tony Blair has ratified the Court and is therefore available for prosecution. We can let the Court have his address if they're interested. It is Number 10, Downing Street, London.

Death in this context is irrelevant. Both Bush and Blair place death well away on the back burner. At least 100,000 Iraqis were killed by American bombs and missiles before the Iraq insurgency began. These people are of no moment. Their deaths don't exist. They are blank. They are not even recorded as being dead. 'We don't do body counts,' said the American general Tommy Franks.

Early in the invasion there was a photograph published on the front page of British newspapers of Tony Blair kissing the cheek of a little Iraqi boy. 'A grateful child,' said the caption. A few days later there was a story and photograph, on an inside page, of another four-year-old boy with no arms. His family had been blown up by a missile. He was the only survivor. 'When do I get my arms back?' he asked. The story was dropped. Well, Tony Blair wasn't holding him in his arms, nor the body of any other mutilated child, nor the body of any bloody corpse. Blood is dirty. It dirties your shirt and tie when you're making a sincere speech on television.

The 2,000 American dead are an embarrassment. They are transported to their graves in the dark. Funerals are unobtrusive, out of harm's way. The mutilated rot in their beds, some for the rest of their lives. So the dead and the mutilated both rot, in different kinds of graves. □Here is an extract from a poem by Pablo Neruda, 'I'm Explaining a Few Things':

And one morning all that was burning,
one morning the bonfires
leapt out of the earth
devouring human beings
and from then on fire,
gunpowder from then on,

and from then on blood.
Bandits with planes and Moors,
bandits with finger-rings and duchesses,
bandits with black friars spattering blessings
came through the sky to kill children
and the blood of children ran through the streets
without fuss, like children's blood.
Jackals that the jackals would despise
stones that the dry thistle would bite on and spit out,
vipers that the vipers would abominate.
Face to face with you I have seen the blood
of Spain tower like a tide
to drown you in one wave
of pride and knives.
Traacherous
generals:
see my dead house,
look at broken Spain:
from every house burning metal flows
instead of flowers
from every socket of Spain
Spain emerges
and from every dead child a rifle with eyes
and from every crime bullets are born
which will one day find
the bull's eye of your hearts.
And you will ask: why doesn't his poetry
speak of dreams and leaves
and the great volcanoes of his native land.
Come and see the blood in the streets.
Come and see
the blood in the streets.
Come and see the blood

in the streets!

Extract from "I'm Explaining a Few Things" translated by Nathaniel Tarn, from Pablo Neruda: Selected Poems, published by Jonathan Cape, London 1970. Used by permission of The Random House Group Limited.

Let me make it quite clear that in quoting from Neruda's poem I am in no way comparing Republican Spain to Saddam Hussein's Iraq. I quote Neruda because nowhere in contemporary poetry have I read such a powerful visceral description of the bombing of civilians.

I have said earlier that the United States is now totally frank about putting its cards on the table. That is the case. Its official declared policy is now defined as 'full spectrum dominance'. That is not my term, it is theirs. 'Full spectrum dominance' means control of land, sea, air and space and all attendant resources. □The United States now occupies 702 military installations throughout the world in 132 countries, with the honourable exception of Sweden, of course. We don't quite know how they got there but they are there all right.

The United States possesses 8,000 active and operational nuclear warheads. Two thousand are on hair trigger alert, ready to be launched with 15 minutes warning. It is developing new systems of nuclear force, known as bunker busters. The British, ever cooperative, are intending to replace their own nuclear missile, Trident. Who, I wonder, are they aiming at? Osama bin Laden? You? Me? Joe Dokes? China? Paris? Who knows? What we do know is that this infantile insanity - the possession and threatened use of nuclear weapons - is at the heart of present American political philosophy. We must remind ourselves that the United States is on a permanent military footing and shows no sign of relaxing it.

Many thousands, if not millions, of people in the United States itself are demonstrably sickened, shamed and angered by their government's actions, but as things stand they are not a coherent political force - yet. But the anxiety, uncertainty and fear which we can see growing daily in the United States is unlikely to diminish. □I know that President Bush has many extremely competent speech writers but I would like to volunteer for the job myself. I propose the following short address which he can make on television to the nation. I see him grave, hair carefully combed, serious, winning, sincere, often beguiling, sometimes employing a wry smile, curiously attractive, a man's man.

'God is good. God is great. God is good. My God is good. Bin Laden's God is bad. His is a bad God. Saddam's God was bad, except he didn't have one. He was a barbarian. We are not barbarians. We don't chop people's heads off. We believe in freedom. So does God. I am not a barbarian. I am the democratically elected leader of a freedom-loving democracy. We are a compassionate society. We give compassionate electrocution and compassionate lethal injection. We are a great nation. I am not a dictator. He is. I am not a barbarian. He is. And he is. They all are. I possess moral authority. You see this fist? This is my moral authority. And don't you forget it.'

A writer's life is a highly vulnerable, almost naked activity. We don't have to weep about that. The writer makes his choice and is stuck with it. But it is true to say that you are open to all the winds, some of them icy indeed. You are out on your own, out on a limb. You find no shelter, no protection - unless you lie - in which case of course you have constructed your own protection and, it could be argued, become a politician. □I have referred to death quite a few times this evening. I shall now quote a poem of my own called 'Death'.

Where was the dead body found?

Who found the dead body?

Was the dead body dead when found?

How was the dead body found?

Who was the dead body?

Who was the father or daughter or brother

Or uncle or sister or mother or son

Of the dead and abandoned body?

Was the body dead when abandoned?

Was the body abandoned?

By whom had it been abandoned?

Was the dead body naked or dressed for a journey?

What made you declare the dead body dead?

Did you declare the dead body dead?

How well did you know the dead body?

How did you know the dead body was dead?

Did you wash the dead body

Did you close both its eyes

Did you bury the body

Did you leave it abandoned

Did you kiss the dead body

(Σ.σ.: Harold Pinter "Selected Poems". Τα ποιήματα του Χάρολντ Πίντερ κυκλοφορούν από τις εκδόσεις "Κέδρος" σε μετάφραση Ν.Φ. Μικελίδη.)

When we look into a mirror we think the image that confronts us is accurate. But move a millimetre and the image changes. We are actually looking at a never-ending range of reflections. But sometimes a writer has to smash the mirror - for it is on the other side of that mirror that the truth stares at us.

I believe that despite the enormous odds which exist, unflinching, unswerving, fierce intellectual determination, as citizens, to define the real truth of our lives and our societies is a crucial obligation which devolves upon us all. It is in fact mandatory. If such a determination is not embodied in our political vision we have no hope of restoring what is so nearly lost to us - the dignity of man.

© The Nobel Foundation 2005

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ - 30/12/2005